

BEATUS ILLE

LA VIL·LA ROMANA DEL ROMERAL I LA *TURRIS* MILITAR DE CAL MONTBLANC

Museu de Lleida: diocesà i comarcal

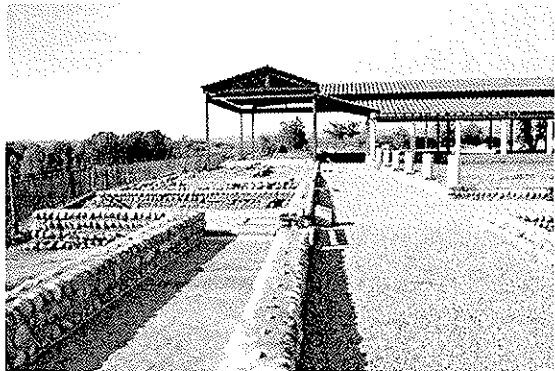
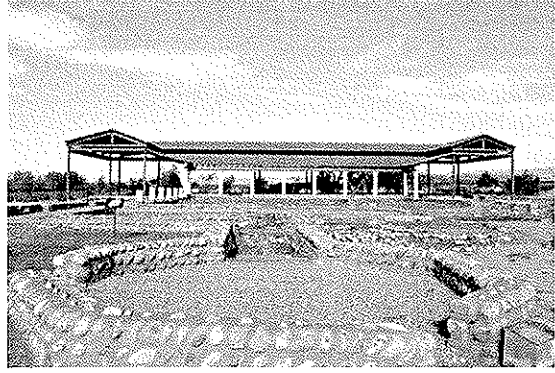
Del 5 de novembre al 26 de gener

Afortunat aquell que lluny del brogit de la ciutat, pot esplaïar-se en el treball dels seus camps (...) i no es troba, com els soldats, sotmès a l'amenaçador toc de les trompetes.
(Horaci, Epode, 2.1)

Feliç l'home que, allunyat dels negocis, com el llinatge dels mortals dels temps antics, conrea els camps heretats del pare amb uns bous que li pertanyen (...) i que no és despertat, a la milícia, per l'esclafit esfereïdor de la trompeta (...)
(Horaci, Epode, 2)

Aquesta traducció lliure i parcial del poema d'Horaci expressa el que es vol donar a conèixer en la mostra *Beatus Ille*. El títol pren les dues primeres paraules del poema en què Horaci fa una lloança de la tranquil·litat del camp, com la que es devia viure a la Vil·la del Romeral d'Albesa (Lleida), lluny del brogit i tràfecs de la ciutat, i lluny també del so de la trompeta que marcava el ritme de vida de la petita guarnició militar allotjada a la *Turris* de Cal Montblanc, a la mateixa localitat lleidatana.

La mostra *Beatus Ille* presenta una sèrie d'objectes, la major part inèdits, que evidencien aquesta diferència entre ambdós llocs. Al costat d'algunes mostres de la sumptuosa decoració de la vil·la del Romeral, s'exposa una selecció d'objectes recuperats recentment a la *Turris* de Cal Montblanc, representatius de la vida quotidiana en aquest petit establiment de control militar, i que sovint es van personalitzar amb grafits (inscripcions) pels seus propietaris.

LA *TURRIS* DE CAL MONTBLANC. ELS GRAFITS

Entenem per grafit, aquelles inscripcions -pintades o gravades- fetes sobre un suport habitual en la vida quotidiana (*instrumenta domestica*): vidre, metall o, el més comú, sobre ceràmica. Pel que fa als objectes ceràmics, s'ha de distingir, però, entre el grafit, realitzat sobre la peça una vegada ha estat cuita (*post cocturam*), i la marca de taller – impresa o estampillada- feta abans de la cocció de l'argila (*ante cocturam*).

En algunes intervencions arqueològiques, entre les restes materials recollides, es documenten fragments, majoritàriament ceràmics, que tenen la peculiaritat de portar gravat un nom o símbol. La realització d'un grafit, feta versemblantment pel propietari, personalitza un determinat objecte com a propi, el que permet distingir-lo d'altres semblants. Amb el fet de individualitzar un bol, una tassa o un plat, el seu posseïdor ens palesa el valor –no sempre econòmic- que per a ell tenia aquest objecte.

És evident que no tots els objectes són personalitzats amb un grafit. Tanmateix el número de grafits recuperats varia força d'un jaciment a un altre. Així, en la vil·la del Romeral, en divuit anys de treballs, no s'ha trobat cap fragment ceràmic amb un grafit. Un cas completament diferent és el de la *turris* de cal Montblanc on, malgrat tractar-se d'un establiment molt més petit, s'han trobat més de trenta grafits.

En molts d'aquests grafits –més de la meitat- s'havia gravat un nom o una inicial, gairebé sempre en la paret exterior. El més curiós ha estat veure tres grafits amb un mateix nom –FORTUNATIO-, i al fet que aquest nom pot haver esta escrit per dues persones diferents, com es pot veure en la grafia dels fragments que porten el nom de FORTUNATIO NISSUM i de FORTUN [ATI] O NISSO.

Amb un número més reduït d'exemplars, en alguns fragments s'hi ha representat algun motiu vegetal: arbres, fulles i palmes, o bé geomètric -estels, creus o ratlles simples. En un darrer grup de dos exemplars, tal vegada s'ha volgut representar una xifra: CII CIII i ... III DII.

En aquest cas la presència de tres grafitos amb el nom FORTUNATIO ens duu a pensar si aquest grafitos estan més enllà d'una simple personalització d'un objecte, i que tal vegada es podria tractar d'una forma d'advocació. Si fos així, les advocacions es limitarien a aquests tres exemples, o és podria estendre a tots els grafitos?. En aquest cas, la *Turris*, apart de la seva funció militar, també tindria una funció religiosa.

El grup de grafitos de la *Turris* es poden classificar en tres grups: els epigràfics que presenten fragments des de una fins a disset lletres(núm. 01 a 13); els numerals, on probablement s'ha volgut significar algun número (núm. 14-15); els vegetal, amb la representació esquemàtica de palmes, fulles o arbres (núm. 16 a 18) i, finalment, els geomètrics (estels, creus, ratlles simples, etc) (núm. 19 a 22).

NOTES

C.OPPI.RES.

C. OPPIUS RESTITUTUS

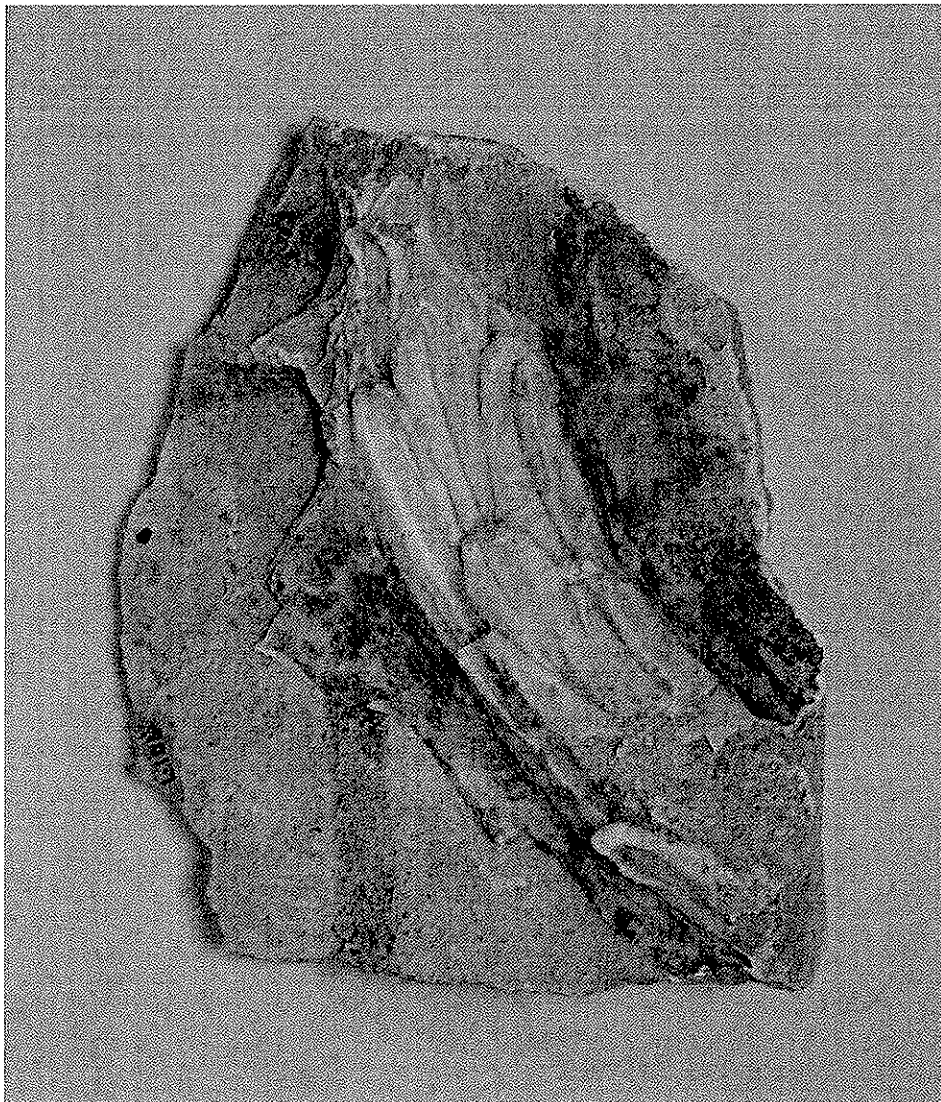
LA DECORACIÓ PARIETAL I DEL SOSTRE

Entre els objectes recuperats en l'excavació de 1966, hi havia un nombrós grup de fragments d'estuc procedents de la decoració de les parets i del sostre d'algunes estances que, juntament amb els mosaics, completava un programa decoratiu que evidència el luxe i sumptuositat de la vil·la. La major part corresponien a la decoració de les parets, era pintada sobre una capa de cal. En canvi, un segon grup mostrava una complexa decoració feta sobre estuc de cal en relleu, que deuria pertànyer a un sostre, tal vegada una volta.

Aquesta composició decorativa estava formada a partir de cercles sobreposats, a manera d'escates de peix –un format molt freqüent en el món romà, i que en el Romeral en tenim un bon exemple en el mosaic B. Cadascuna d'aquestes escates estava envoltada per una corona de fulles. A l'interior de cada escata, una fulla.

Tots els elements d'aquesta composició es presentaven pintats; així, les fulles de les corones estaven pintades de color groc, el fons de les escates de color vermell i negre, alternativament, i les fulles que formaven el motiu central de les escates de color blanc.

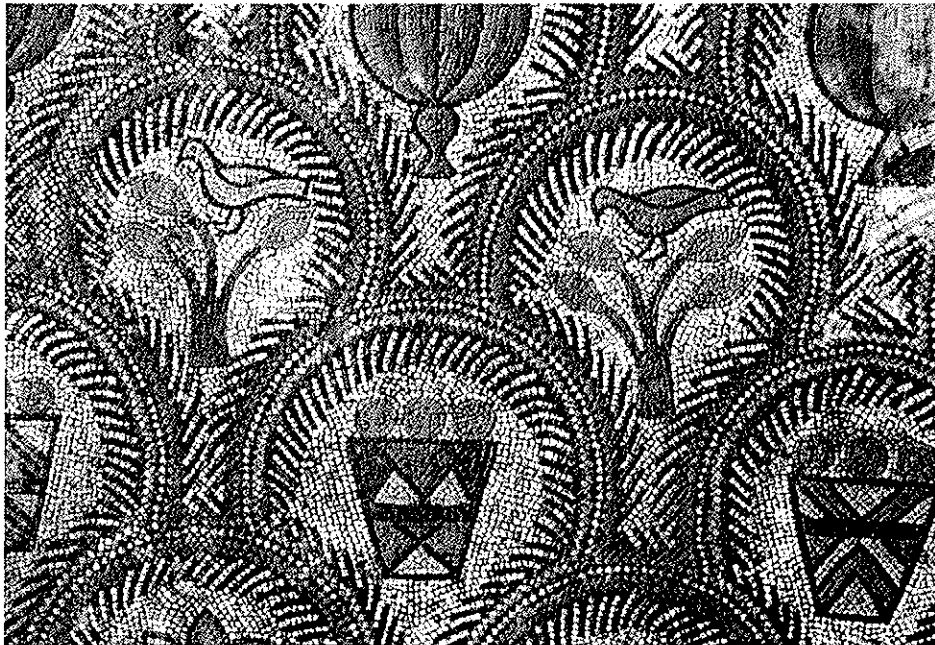
Tanmateix s'ha pogut documentar una característica curiosa del treball de l'artesà, és el reticulat de color negre, subjacent al relleu, i que es va dibuixar com a guia per poder executar correctament la composició escollida.

Fragment del mosaic B
Vil·la romana del Romeral (Albesa)
Segle IV d. C.

El mosaic B, que pavimentava la galeria oest del peristil de la vil·la del Romeral, és un dels més grans al cobrir una espai de 29,30 metres de llargada per 3,20 d'amplada. La composició és formada per línies d'escates imbricades o arquets superposats, distribuïdes en alternança de quatre o cinc per línia. A l'interior de cada escata o arquet hi ha un motiu diferent, el que suposa que el mosaic compte amb gairebé 400 motius.

Aquest fragment mostra dos dels motius –ocell i cistella– del mosaic, que repeteixen la seqüència cada vuit línies. La particularitat d'aquest fragment rau en la inscripció que porta la cistella, llegida de baix a dalt: UTE RE FELI[X]. Es tracta d'una expressió adreçada, molt emprada al món romà, adreçada al propietari de la vil·la per que li sigui grat el mosaic, i que es pot traduir com GAUDEIX-HO AMB FELICITAT.

Fragment del mosaic E
Vila romana del Romeral (Albesa)
Segle IV d. C.

El mosaic E pavimentava la galeria nord del peristil, i representava la continuació del mosaic B. Lleugerament més curt -26 metres- que el mosaic B, l'amplada és la mateixa -3,20 metres. La composició consta de línies de espais romboïdals en número de tres complets i un tercer, tallat per la sanefa perimetral, i disposat de manera alterna a dreta i esquerra. A l'interior de cada rombe hi ha un motiu vegetal, que estableixen una seqüència repetida cada cinc línies. Els rombes estan delimitats per una línia de dues sogues trenades. El mosaic és delimitat per una sanefa perimetral.

Dels tres fragments que es presenten, dos corresponen a la banda esquerra del mosaic; cadascú mostra la sanefa perimetral i mig rombe, l'un amb dues fulles d'heura i l'altre tres fulles d'un motiu vegetal. En el tercer fragment, dos rombes pertanyents a dues línies consecutives, permeten veure complets el motiu de fulles d'heura i un segon motiu amb la representació d'una palma amb les fulles cargolades.

